

ODAMIZIN COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDAKİ KANUN TEKLİFİNE GÖRÜŞÜ

Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Hakkındaki Kanun teklifi TBMM Bayındırlık, Ulaştırma ve Turizm Komisyonundan çıkarak Meclis Genel Kuruluna sevk edilmiştir.

Torba kanun niteliğinde hazırlanan teklif içinde; 3194 sayılı İmar, Kıyı, Yapı Denetimi, Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu, İskan, Lisanslı Harita Büroları ile Coğrafi Bilgi Sistemlerine ilişkin kanunların bazı maddelerinin değiştirilmesi veya ilave edilmesine ilişkin düzenlemeler içermektedir.

Ülkemizin imar, planlama, kentleşme, yapı üretim ve denetim süreçlerinde önemli sorunlar bulunmasına rağmen, muhtemelen Çevre ve Şehircilik Bakanlığının önerisi hazırlana kanun tasarısı teklifine bakıldığında bu sorunların çözümü yerine, mühendislik hizmetleri üzerinden bazı seçilmiş birey veya kişilere rant aktarmayı amaçlayan, kişiye ilişkin düzenlemeler İmar kanununun içine yerleştirildiği görülmüştür.

Kanun tasarısı teklifin 11 ve 13 maddelerine bakıldığında Tasarımın kontrolü ve gözetimini üstelenecek bazı seçkin mühendislere rant aktarma amacı taşıyan, çevre ve şehircilik bakanlığı tarafından düzenlenen “tasarımın Kontrolü ve gözetimi tebliği”ne karşı TMMOB genel Merkezi, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası ile İnşaat Mühendisleri Odasının kamu yararına aykırı olması nedeniyle Danıştay’da açtıkları davaları kadük hale getirmek için yapılan bir düzenlemedir.

Ülkemizde yılda üretilen 160.000-200.000 civarında binaya yapı ruhsat izni verilmektedir. Yapılacak düzenleme ile şu an Çevre ve Şehircilik Bakanlığının verdiği yetkiye dayalı sadece 19 kişi tasarımın kontrolü ve gözetimi belgesi almış bulunmaktadır. Bu 19 kişi kendi uzmanlık alanlarında üretilen yılda yaklaşık 30.000 binanın tasarım ve kontrol hizmetlerini yürüteceklerdir.

ABD inşaat mühendisleri odasının yüksek yapılar için çıkardığı bir düzenlemeden alınarak ülkemize taşınan, ancak bina yapım maliyetlerini oldukça artırması nedeniyle ABD nin bir çok eyaletinde bile uygulanmayan bir düzenleme kanun içine yerleştirilerek meşrulaştırılmak istenmektedir. Kamu yararına aykırı, seçkin! birkaç mühendis dışında deprem veya afetlerle mücadele herhangi bir yarar sağlayamayacağı bilinen bu düzenlemenin yasa maddesi içinden çıkarılması gerekmektedir. Bu yasa çıkması durumunda Van’ın Erçiş ilçesinde basit bir ahır veya samanlık yapan kişi, bu seçkin kişiye bedelini ödemedi ahırını yapamayacaktır. Tekelleşmiş bu sistemde ücretler 60.000-ile 100.000 tl arasında değişmektedir. Yapının büyüklüğü artıkça bedelde büyümektedir.

Yukarıdaki gerekçeler kapsamında Maddeler bazında bakıldığında;

- Kanun Teklifinin 11 maddesi ile 3194 sayılı kanunun 28 inci maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinden sonraya eklenen cümlenin tekliften çıkarılması gerekmektedir.
- Kanun Teklifinin 13 maddesi ile 3194 sayılı kanunun 42 inci maddesinin üçüncü fıkrasında “ **müelliflerine**” ibaresinden sonra gelmek üzere ilave edilmesi teklif edilen

“ve gözetmenlerine” ibaresinin tekliften çıkarılması aynı gerekçelerle yerinde olacaktır.

- Kanun Teklifinin 17 maddesi ile 3194 sayılı kanuna ilave edilen geçici 21inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “**güçlendirme**” ibaresinin “**güçlendirmeye esas etüt ve projelere**” şeklinde değiştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çünkü, Teklif düzenleme ile imar kanununun geçici 16 maddesi ile yapı kayıt belgesi verilmiş binaların güçlendirmesi planlanmaktadır. Ancak İmar Kanununun geçici 16. Maddesine istinaden Bakanlar Kurulu Kararı ile afete maruz alanlarda dahil olmak üzere, taşkın, heyelan, su baskını, çığ, kaya düşmesi de dahil afete maruz alanlar ile aktif fay hatları veya fay zonları üzerinde yer alan yüzbinlerce konuta da “Yapı Kayıt Belgesi” verilmiştir.”

Söz konusu binalar güçlendirilse de yukarıda sayılan afet veya zeminden kaynaklanan riskler nedeniyle yıkılacaktır. Ülkemiz kaynaklarının güçlendirilse dahi olası bir depremden yıkılması muhtemel binalar için kullanılmasının yanlış olduğu düşünülmektedir.

Ülkemizin insanının can ve mal güvenliği ile ulusal kaynaklarının gereksiz yere israfının önlenmesi amacıyla, söz konusu yapılar için gerekli etütler yapıldıktan sonra gerekmesi halinde güçlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle teklif düzenlemedeki güçlendirme ibaresinin “**güçlendirme projelerine esas etütler**” şeklinde değiştirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, söz konusu torba kanun içinde yer almamakla birlikte, son yaşanan Elazığ-Sivrice Depremi de göz önüne alındığında afet zararlarının azaltılmasına ve yapı üretim ve denetim sistemine ilişkin aşağıdaki bazı ilave madde önerilerinin de bu kanun içine eklenmesinin yerinde ve gerekli olacaktır.

- Coğrafi Bilgi Sistemleri Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Öngören Kanun Tasarısı teklifine, 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun’un 2. maddesinin birinci paragrafının aşağıdaki şekilde değiştirilmesine ilişkin bir maddenin ilave edilmesi yerinde olacaktır.

“Yapılacak özel jeolojik araştırmalar sonucunda aktif olduğu tespit edilen fay hattı veya zonları ile heyelan, kaya düşmesi, çığ, su baskını gibi doğa kaynaklı afetlere uğramış veya uğrayabilir alanlar üzerine herhangi bir yapı inşa edilemez. Tespit edilen bu alanlar 3194 Sayılı İmar Kanunu çerçevesinde imar planlarına işlenir. İmar planı bulunmayan kasaba ve köylerde harita ve krokilere işlenmek suretiyle afete maruz olabilecek alan olarak ilan edilir. Afete maruz alanlar, AFAD Başkanlığının bağlı bulunduğu Bakanın teklifi ile Cumhurbaşkanlığınca kararlaştırılır. Bu suretle tespit olunan alan sınırları, AFAD Başkanlığının isteği üzerine ilgili valiliklerce mahallinde ilan olunur. Buna ilişkin esaslar yönetmelikle düzenlenir.” Şeklinde değiştirilmesi gerekmektedir.

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun’un 2. Maddesi aşağıdaki gibidir.

“Madde 2 – (Değişik: 2/7/1968 - 1051/1 md.)

Su baskınına uğramış veya uğrayabilir bölgeler, İmar ve İskan Bakanlığının teklifi üzerine Devlet Su İşlerinin bağlı bulunduğu Bakanlıkça; yer sarsıntısı, yer kayması, kaya düşmesi ve çığ gibi afetlere uğramış veya uğrayabilir bölgeler ise, İmar ve İskan Bakanlığınca tespit ve bunlardan şehir ve kasabalarda meydana gelen ve gelebileceklerin sınırları imar planına, imar planı bulunmayan kasaba ve köylerde de belli edildikçe harita veya krokilere işlenmek suretiyle, afete maruz bölge olarak İmar ve İskan Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır ve bu suretle tespit olunan sınırlar, İmar ve İskan Bakanlığının isteği üzerine ilgili valiliklerce mahallinde ilan olunur.”

Şeklindeki bu madde, başta deprem üreten fay hatları üzeri olmak üzere heyelan, kaya düşmesi, çığ, su baskını gibi doğa kaynaklı afetlere uğramış veya uğrayabilir alanlar üzerine herhangi bir yapı inşa edilmesine ilişkin bir yaptırımı içermemektedir.

Başta deprem olmak üzere doğa kaynaklı afetler sonucunda sık sık can ve ekonomik kayıplarını yaşadığımız Ülkemizde, doğa olaylarının afete dönüşmemesi için yapılması gerekenlerin en başında afet zararlarını azaltıcı ve önleyici yasal düzenlemelerin bilimsel, teknik normlara ve uluslararası standartlara uygun olarak yapılması gerekmektedir.

Türkiye Diri Fay Haritası baz alınarak yapılan incelemede, “Aksaray, Bolu, Sakarya, Yalova, Bursa, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Denizli, Erzurum, Kahramanmaraş, Hatay, Hakkari, Muğla, Eskişehir, Kütahya, Bingöl” gibi 18 ilimizin merkez yerleşim birimleri ile 80’ini aşkın ilçe merkezinin ve ilk belirlemelere göre yine içinde son Elazığ Sivrice depremini yaşadığımız köylerin de bulunduğu 502 köyümüzün deprem üretme potansiyeli yüksek aktif fayların geçtiği hatlar üzerine doğrudan oturduğu bilinmektedir.

Son yaşadığımız, Elazığ depremi de göstermiştir ki, depreme kaynaklık eden Doğu Anadolu Fay Zonu doğrudan Bingöl ve Kahramanmaraş illerimiz, Palu, Sivrice, Gölbaşı gibi ilçeler ile bir çok köy yerleşim birimlerinin içinden geçmektedir. Bu zon üzerindeki yapıların depreme karşı koyarak ayakta kalması mümkün olmamakta ve can ve mal kayıpları ortaya çıkmaktadır.

Çok sayıda il merkezimizin ve ilçelerimizin de benzer durumda olduğu göz önüne alındığında, başta aktif fay hatları veya zonları olmak üzere, doğa kaynaklı afetlere uğramış veya uğrayabilir alanlar üzerine herhangi bir yapı inşa edilmesi önlenmelidir. Afete maruz alan olarak ilan edilmiş bölgelerin 6306 Sayılı Kanun kapsamına öncelikle alınarak dönüşüme tabii tutulması gerekmektedir.

Başta deprem olmak üzere, doğa kaynaklı afetlere maruz olabileceği belirlenerek ilan edilmiş alanlarda can ve ekonomik kayıpların yaşanmaması için 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun’un 2. Maddesinin önerilen şekilde değiştirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

- Söz konusu tasarıya Yapı Denetim Kanununun 2. Maddesinin (a) bendinin aşağıdaki şekilde değiştirildiğine dair bir maddenin eklenmesi de önem taşımaktadır.

a) “Proje müelliflerince hazırlanan, yapının inşa edileceği arsa veya arazinin zemin ve temel raporları ile uygulama projelerinin yerinde denetimini de esas alacak şekilde

ilgili mevzuata, standartlara ve şarntamelere göre inceleyerek denetlemek, uygun olan etüt ve projeler hakkında ilgili idareye uygunluk görüşünü bildirmek.”

Çünkü, Son yaşadığımız depremlerdeki can ve ekonomik kayıpların en önemli nedenlerinden birinin de binanın üzerinde oturduğu zemin özelliklerinden ve bunun denetimsizliğinden kaynaklandığı açıkça ortaya konulmuştur.

4708 sayılı Yapı Denetimi Kanunu ve Uygulama Yönetmeliğine göre yapı denetim kuruluşları sadece “zemin ve temel raporları ile uygulama projelerini ilgili mevzuata göre sadece incelemek” görevi ile yükümlendirilmiş olup, zemin ve temel etüdü hizmetlerinin **yerinde yani arazide denetimi** sistemin dışında tutularak projeler ekinde sunulan belgeler haline dönüştürülmüştür.

Yapı Denetim Sistemi sadece “bina inşasının denetimi” ile sınırlı kalmamalı, gelişmiş ülke örneklerinde olduğu gibi binanın üzerine oturacağı zeminin jeolojik jeoteknik parametrelerini ortaya koyarak binanın statik projesine veri sağlayan zemin ve temel etütleri de yapı denetim sistemimin arazide denetimi olacak şekilde içine alınmalı, zemin ve temel etütleri, yapı denetim kuruluşlarının bünyesinde yer alacak jeoloji mühendisleri eliyle yerinde denetimi esas alacak şekilde arazide denetlenmeli, jeoloji mühendisleri mutlaka denetim sisteminin önemli bir unsuru haline getirilmelidir.

Bu olumsuz tablonun ortadan kaldırılması amacıyla, zemin ve temel etütlerinin, yapı denetim kuruluşları tarafından yerinde denetimini esas alan bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amacıyla 4708 Kanununun 2. Maddesinin (a) bendinin önerildiği şekilde düzenlemesi ve denetim hizmetlerinin eksiksiz olarak verilmesinin sağlanması amacıyla önerilen düzenlemenin kanun teklifine eklenmesi gerektiği düşünülmektedir.